

Skowroński, Antoni

"Natura i człowiek w ekologii humanistycznej", Stanisław Zięba, Lublin 1998 : [recenzja]

Studia Teologiczne 17, 423-425

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Prezentowana pozycja jest niezwykle cenna ze względu na unikalność materiałów oraz możliwość przekrojowego zapoznania się z różnymi aspektami bogatej tematyki ekologicznej. Ze względu na formę i logiczne uporządkowanie może być doskonałą pomocą zarówno dla studentów, jak i dla obeznanych z problematyką specjalistów. Redaktorzy książki J. M. Dołęga i J. W. Czartoszewski (organizatorzy konferencji) są jednocześnie osobiście zaangażowani w dialog toczący się w środowiskach naukowych, co zapewnia poruszanie najbardziej aktualnych problemów współczesnego świata. Książkę cechuje wysoki poziom edytorski oraz przejrzystość zawartych w niej wiadomości. Z pewnością jest jedną z ciekawszych publikacji jakie ostatnio ukazały się na rynku wydawniczym i dlatego też godną polecenia.

Monika Paszkowska i Maria Przetacka

Stanisław Zięba, *Natura i człowiek w ekologii humanistycznej*, Zakład Ekologii Człowieka, KUL, Lublin 1998, ss. 288.

W popularnym znaczeniu "ekologia" jest rozumiana jako nauka przyrodnicza badająca relacje zachodzące pomiędzy organizmami żywymi (lub ich grupami), a otaczającym je światem zewnętrznym (środowiskiem). Tak rozumiana ekologia, jako samodzielna dyscyplina ukonstytuowała się dopiero w XX wieku, a do jej zaistnienia w znacznej mierze przyczyniły się badania empiryczne związane z biologią. Szybko jednak okazało się, że ekologia w czysto biologicznym wymiarze jest mało skuteczna. Również naukowe i czysto techniczne rozwiązania nie przynoszą pożądanych rezultatów. Ekolodzy szybko zorientowali się, że dla skutecznych działań proekologicznych, potrzebne jest wypracowanie prawidłowej filozofii życia, opartej nie tylko na naukach biologicznych, ale także społecznych i humanistycznych. W ten sposób wyłoniły się nowe trendy, nurty i kierunki ekologiczne.

Jednym z takich kierunków jest – coraz bardziej popularna – ekologia humanistyczna. Dotyczy ona człowieka powiązanego tak z rzeczywistością biologiczną, jak i ze strukturami społecznymi (ekonomicznymi, politycznymi, religijnymi). Na gruncie polskim, wśród wielu propagatorów tego kierunku, wyróżnia się ks. prof. dr hab. Stanisław Zięba, Dziekan Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego, Kierownik Katedry Ekologii Człowieka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Jako członek Towarzystwa Naukowego KUL-u i Komitetu Biologii Teoretycznej i Ewolucyjnej PAN-u, jest także członkiem redakcji *Roczników Filozoficznych* i zeszytów *Człowiek i Przyroda* oraz redaktorem serii *Ekologia Humanistyczna*. Wśród wielu Jego publikacji i książek w ubiegłym roku nakładem Za-

kładu Ekologii Człowieka KUL-u ukazała się pozycja Jego autorstwa, pt.: *Natura i człowiek w ekologii humanistycznej*. Praca ta koncentruje się na ekologii humanistycznej, której przedmiotem jest człowiek w relacji do przyrody.

Książka została podzielona na cztery rozdziały, poprzedzone wstępem oraz zamknięte obszernym wykazem bibliograficznym i indeksem nazwisk.

Autor w pierwszym rozdziale omawia najpierw samo zjawisko życia w jego aspekcie epistemologicznym, metodologicznym i merytorycznym. Podsuwa też czytelnikowi spojrzenie na organizację życia w świetle aksjologicznych dociekań sensu istnienia życia w tak różnorodnej postaci.

Generalnie kwestia pochodzenia życia sprowadza się do wyjaśnienia jego złożoności. Trudno jest jednak orzec, że złożoność układów żywych to tylko rezultat nukleotydów i enzymów, które zapewniają istnienie danej funkcji. Dla autora zagadką powstania życia tkwi w etapie biologicznym, w problemie utworzenia się organizacji biologicznej z molekularnego chaosu.

Życie – zdaniem autora – nie wyczerpuje się w samych tylko reakcjach biochemicznych. Również redukcjonistyczna ontologia życia – chociaż od 150 lat odnosi triumfy – nie jest zadawalającym sposobem wyjaśnienia tegoż fenomenu. Jako głębszą refleksję nad procedurą metodologiczną i ontologiczną życia, autor proponuje emergentyzm. Koncepcja emergencji służy wyjaśnianiu i opisywaniu nowych zjawisk jako niewyjaśnialnych, nieprzewidywalnych na podstawie informacji dotyczących części przestrzennych lub innych elementów konstytuujących system, w którym zjawisko zachodzi. Rozpatrzenie złożoności jako wewnętrznej własności układu żywego, ma podstawowe znaczenie dla ekologii. Bowiem jak pisze autor, „nie można mówić o bezpiecznej biosferze, nie znając algorytmów zarządzających życiem na poziomie indywiduum i ekosystemu” (s. 51).

W rozdziale drugim autor podejmuje próbę wyjaśnienia pojęcia „natura”, po to aby dalej przedstawić w aspekcie historycznym jej różnorodne ujęcia i na koniec zarysować aksjologiczny wymiar natury.

Z punktu widzenia ekologii humanistycznej przez naturę musimy rozumieć „kategorię mającą sens tylko w odniesieniu do człowieka, który w tym pojęciu zawiera zespół treści odczytywanych w otaczającym świecie” (s. 89). Studium historii dowodzi, że nasz dzisiejszy obraz przyrody jest konsekwencją kształtowanego przez wieki systemu cywilizacyjnego. Próbując w pełni poznać naturę, człowiek odkrył w niej też aksjologiczną stronę. Dostrzegł cele, jakie natura realizuje w swym rozwoju. Zdaniem autora kategoria natury jest ciągle otwarta i ciągle będzie ujawniać nowe treści.

Trzeci rozdział dotyczy człowieka w aspekcie ekologicznym. Autor tutaj podejmuje próbę nakreślenia podstaw budowania ekologii humanistycznej.

Podstawą wszelkich analiz ekologii humanistycznej jest człowiek, byt ludzki, jego działalność proekologiczna lub antyekologiczna. W zakres ekologii humanistycznej wchodzi symptomy kryzysu ekologicznego i sposoby jego zażegnania. W rozwiązaniu wysuniętych kwestii ekologia humanistyczna musi posłużyć się metodą holistyczną. Człowiek przekracza bowiem wymiar biologicz-

ny swą stroną psychiczną, percepcyjną, kulturową i moralną. Autor widzi wielką rolę jaką ma do spełnienia ten kierunek ekologii. Ekologię humanistyczną – skupioną na człowieku w aspekcie sensu i realizacji – umiejscawia pomiędzy rozwijającą się ekologią przyrodniczą a ekologią społeczną.

Ostatni, czwarty rozdział tej książki, podejmuje kwestie odpowiedzialności człowieka za przyrodę.

Przedmiotem ekologii humanistycznej jest przyroda sama w sobie i w relacji do człowieka. Czyniąc taką refleksję, autor odkrywa po kolei aksjologiczny wymiar przyrody, sens istniejącego w niej porządku i potrzebę utrzymania przez człowieka tego porządku. Przyszłość człowieka zasadza się na typie interakcji zachodzącej między środowiskiem, organizmem i genomem. Nasze dalsze życie będzie zależało od zachowania właściwego środowiska naturalnego, bez którego organizm ludzki nie może istnieć. Zatem musimy okazać dojrzałą odpowiedzialność za te środowisko.

Refleksja nad kosmosem, nad życiem nad biosferą nad sobą samym może być pomocna w wypracowaniu właściwej relacji między człowiekiem a przyrodą, relacji między porządkiem przyrody a porządkiem moralnym. Ta relacja wydaje się być zasadnicza w ograniczaniu zagrożeń ekologicznych. Szukanie wyjścia z kryzysu ekologicznego, doprowadziło na koniec autora do obszaru religijności człowieka. Religijność bowiem wpływa na kształt właściwej hierarchii wartości i motywów odpowiedzialności za życie w całym bogactwie jego form i kształtów.

Na koniec ks. prof. Stanisław Zięba stwierdza: “ekologia humanistyczna nie rozpoczyna się od tej pracy, ale jest tu przedstawiona pewna wizja człowieka do dyskusji naukowej i pozanaukowej” (s. 261). Takie stwierdzenie jest zachętą do sięgnięcia po tę książkę tak przez profesjonalistów zajmujących się na co dzień ochroną przyrody, jak i przez wszystkich zainteresowanych ochroną środowiska naturalnego.

Moim zdaniem, ekologia humanistyczna opisana przez ks. prof. Stanisława Ziębę w powyższej książce, wydobywa z natury człowieka treści proekologiczne, aby ukazać głębię relacji łączących go z pozostałym światem (naturą). I to jest ze wszech miar słuszne. Jakby nie nazywać ekologii, w skutecznych działaniach proekologicznych musimy widzieć człowieka, jego otoczenie, innych ludzi i środowisko oraz cel człowieka jako jedną całość. Według mnie, ekologia pozostaje trudną umiejętnością kształtowania swego życia w zgodzie z innymi ludźmi i przyrodą. Ta książka nie rozwiązuje tych wszystkich trudności, ale na wiele z nich otwiera oczy. Dlatego jest godna polecenia.

Antoni Skowroński